

Osmanlı Suriyesi'nde Bitmeyen Mücadele

Selim Han YeniAcun

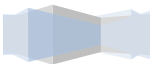
İstanbul, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2017, 197 sayfa, ISBN: 978- 605- 202- 200- 9

Ümit ÇALIŞKAN*

Osmanlı Suriye'sinde Bitmeyen Mücadele kitabının yazarı Selim Han YeniAcun akademik kariyerinde emin adımlarla ilerleyen, Bengütürk Tv'de programlarını takip ettiğimiz, muhtelif dergilerde yazılarını okuduğumuz değerli bir araştırmacı yazardır. Marmara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünü bitiren Sayın YeniAcun aynı üniversitede Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını onur derecesi ile tamamladıktan sonra şu anda Kudüs İbrani Üniversitesi'nde İsrail çalışmaları üzerine ikinci yüksek lisansını yapmaktadır.

Kitabın hemen başındaki 2 sayfalık teşekkür yazısında isim isim emeği geçenler zikredilerek adeta bir vefa örneği sergilenmiştir. Öncelikle misyonerlik kelimesinin köküne ve anlamına değinmek

* Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğrencisi, umitaliskan71@gmail.com

gerekecektir: “Misyonerlik kelimesi her ne kadar günümüzde Hristiyanlıkla özdeşleşmiş bir kelime olarak algılansa da dil bilimi açısından Latince kökeni ‘mittere’ olan ‘göndermek’ kelimesinden türetilmiştir.”(s. 33.) Birçok insanın merak ettiği misyonerlik kelimesinin neden Hristiyanlıkla özdeşleştiğinin cevabı da kitapta yer alıyor: “Misyoner ve misyonerlik kelimelerinin Hristiyanlıkla özdeşleşmiş olan algılanışı ise kilisenin ve Hristiyanların bu kelimeyi İncil’i uzak diyarlara götürme amacıyla kullanmaları sonucunda oluşmuştur.”(s. 33.)

Eser, misyonerlik çalışmalarını ve özünü anlatarak başlamaktadır: “Misyonerlik çalışmaları genel itibariyle misyoner kurumları tarafından belirlenmiş bir hedef kitleye yönelik olarak; mensup oldukları dinin yahut mezhebin yayılmasını amaçlayan bir dizi teoloji, kültür, sağlık ve eğitim alanlarında faaliyetleri kapsamaktadır.”(s. 19.) Dost başa düşman ayağa bakar misali İmparatorluk sarsıntılar geçirmeye başladığı andan itibaren akbalar gözünü buraya çevirmiştir: “İmparatorluğun iç ve dış sorunlarının kendi egemenlik ve hâkimiyet kabiliyetini kötü şekilde etkilemeye başladığı 17. yüzyıldan itibaren ise misyonerlik faaliyetlerinin de paralel biçimde artış gösterdiği gözlemlenebilmektedir.”(s. 20.) Eser alanında Türkiye’de pek de çalışılmamış bir konuyu ele almaktadır. Birincil kaynaklardan yararlanılarak meydana getirilen eserin bu noktada gelecek araştırmalar için önemli bir kaynak teşkil ettiğini belirtmeliyim. Başlarda İngilizlerin himayesinde bölgede barınan Amerikan misyonerler yıllar geçtikçe bu görevi diğer ülkelerin misyonerleri için kendileri üstlenmiştir.

ABD, Monroe doktrini ile kolonyal sistemin bir parçası olmayı reddedip, Kıta Avrupa’sının hiçbir kolonisine müdahale etmeyeceğine dair taahhüt verirken, ikinci uyanışla birlikte Amerikan Protestan misyonerler o günün deyimiyle “ruhani diplomasi” ile başka toplumlarda nüfuz alanı edinmeye çalışmıştır. Misyonerler, gittikleri coğrafyalara nüfuz etmek amacıyla geldiklerini gizlemek için genelde eğitim ve sağlık alanlarını paravan olarak kullanmıştır. Böylelikle misyonerlik faaliyetleri kilisenin duvarları arasından çıkartılmıştır. Bunun için: “Ayrıca halkla doğrudan iletişim halinde olabilecek öğretmenlik, doktorluk, eczacılık vb. meslekler misyonerler için toplumda kabul görür bir şahsiyet portresi çizme yönünde ciddi bir artı olarak sayılmaktaydı.”(s. 35.) Misyonerliğin özü şu şekilde özetlenebilir: “Misyonerlik din gerekliliklerini sade bir bildirim şeklinde halka vaaz etmekten daha öte bir yapılanmadır. Misyonerliğin özünde dinsel bir katman bulunsa da yörelerinde kültürel dönüşüm, toplumu değer-yargı çerçevesinde bir Hristiyan medeniyeti kalıbına sokma çabası ve Hristiyan dünya misyonunun gerçekleştirildiği ortamı bütünleştirme gayesi yatmaktadır.”(s. 37.) Kitapta tebliğ ile misyonerlik arasındaki farka da değinilmiştir; tebliğinin belli bir programa bağlı olmadan ve resmi herhangi bir kuruluş ile ilişkisi olmadan gönüllülük esasına dayanan bir faaliyet olduğu belirtilirken, misyonerlik programlı, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara nüfuz etmeyi içeren, idari makamlar ile ilişki içerisinde olan örgütlü bir yapılanmadır.

Eserde misyonerlik faaliyetleri açısından çok önemli bir noktaya da değinilmektedir, bu konu misyonerliği güdüleyen manevi değerlerdir: “... misyonerlik faaliyetlerini güdüleyen manevi değerler

sadece dini motivasyon içerikli olmayıp Amerikan milliyetçiliği ve ulusal çıkarları ile de harmanlanmış olduğu görülebilmektedir.” (s. 41.) Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında misyonerlik faaliyetleri için neden Kudüs’ün seçildiğini de eserden öğreniyoruz: “Kudüs’e yönelimin neticesinde ise Yahudilerin üzerinde gerçekleştirilecek inanç reformlarıyla ve onlarla etkileşim halinde ortaya çıkacak çalışmalarla Hristiyanlığın en parlak bin yılının yaşayacağına inanılıyordu.”(s. 42.) Osmanlı’ya da ilk misyonerleri gönderen American Board of Commissionars for Foreign Missions gibi teşkilatlar ABD’de 1810’lu yıllardan itibaren kurulmaya başlamıştır.

Misyonerlerin Osmanlı coğrafyasında gerçekleştirdiği faaliyetlere dair kitaptan rakamlar vermek gerekirse: “1831 – 1915 yılları arasında sadece basın-yayın çalışmaları için 2,804,104 Amerikan doları harcanmıştır. Bunun yanı sıra misyonerlik faaliyetlerinde 1916 yılına kadar toplam 450 Amerikalı misyoner görev almış ve bunlara da yaklaşık 4.500 kadar Osmanlı tebaası, misyoner kurumlarında görevli olarak destek vermiştir.”(s. 47.) Levant(Osmanlı Suriyesi) bölgesindeki misyonerler bütün imkânsızlıklara rağmen 1. Dünya savaşı ve sonrasında bölgede kurumlarının varlığını devam ettirerek ABD çıkarlarına hizmet etmek ve ABD’nin bölgedeki etkin elemanı olmayı sürdürmeyi istemektedir. Amerikalı misyonerlerin işlerini ne kadar ciddiye aldığını da şu satırlardan öğrenmekteyiz: “Amerikan misyonerleri kendi faaliyetlerini kayıt altına aldıkları gibi bölgenin siyasal, kültürel ve coğrafi özelliklerini de uzun uzun tasvirlerle değerlendirmişlerdir.”(s.53.)

“Levi Parsons, 12 Şubat 1820’de Filistin misyonu kapsamında bölgeye ilk adımını atan Amerikalı misyoner olarak tarihteki yerini almıştır.”(s. 57.) Amerikalı misyonerler ilk iş olarak ise Malta’da kurdukları matbaa da basılan İncilleri dağıtmakla başlıyorlar. Eserde o döneme dair kaynaklardaki verilerden verilen sayılara baktığımızda Kudüs’te Müslüman nüfusun hayli fazla olduğu gözükmektedir. Bu da yıllar içerisinde sosyal olarak nasıl bir tahribat yapıldığını gözler önüne sermektedir. Levant coğrafyasındaki sosyal grupların Avrupa devletleri tarafından himaye edildiğini anlıyoruz: “... Amerikan misyonerlerin faaliyetlerine karşı Maruni cemaati Fransa vasıtasıyla Osmanlı İmparatorluğu üzerinde siyasi baskı kurmaya çalışmıştır.”(s.72.)

Avrupalı devletlerin kendi aralarında çekişmeleri olsa da Osmanlı, Türklük ve İslam söz konusu olduğunda nasıl birlik duygusuyla hareket ettiklerini şu satırlarda görüyoruz: “... Amerikalı misyonerler bölgedeki çalışmalarında diğer Hristiyan cemaatler ile çekişme yaşasa da Hristiyanlık dışı unsurların değerlendirilmesinde ortak İseviliğin bakış açısıyla yorumlama yapmışlardır.”(s.73.)

Misyonerlik faaliyetlerinin ABD’de içsel meşruiyeti sağlama şekilleri ise şu satırlardadır: “Bölgedeki eğitim faaliyetleri açısından Amerikalı misyonerlerin parlak bir grafik çizmiş olması bunun ABD’de bir nevi reklam faaliyeti olarak kullanılmasını sağlamıştır.(s. 79.) Protestan misyonerlerin gerçek amacı ise: “ABCFM merkezinden Plinny Fisk ve Levi Parsons’a gönderilen 1 Aralık 1833 tarihli mektupta yazan; ‘Bu mukaddes ve vaat edilmiş topraklar silahsız bir haçlı seferi ile alınacaktır.’”(s.124.) Amerikan kolejlere dönemin ünlü isimlerinin çocuklarından, torunlarından

gidenlerde vardır: “ İstanbul’daki Amerikan Kız Koleji’nin öğrencilerinden birisi de Vezir-i Azam Kamil Paşa’nın torunudur.”(s.145.)

Protestanların neden toplum tarafından çok tepki çekmediğinin nedenlerinden birisi ise şudur: “Protestanlık mezhebinin gündelik hayat içerisinde Ortodoks ve Katolik cemaatlere göre daha liberal unsurlar içermesi ise Amerikan misyonierlerin Hristiyanlık içi ve dışı unsurlar tarafından ılımlı karşılanmasını sağlamıştır.”(s. 157.)

Eserde bazı cümlelerde özne – yüklem uyumsuzlukları, cümle düşüklükleri gibi küçük hatalar dışında sorun edilecek nokta bulunmamaktadır. Robert Koleji ile misyonierlik faaliyetleri çerçevesinde kurulan Suriye Protestan Koleji’nin kuruluşundaki ortak noktayı da öğrenmek istiyorsanız bu eseri okumanız gerekmektedir.

